

STAVANGER TINGRETT

KJENNELSE

Avsagt: 10.03.2017 i Stavanger tingrett, Stavanger
Sak nr.: 17-030175TVI-STAV
Dommer: Tingrettsdommer Magne Revheim Mæland
Saken gjelder: Begjæring om midlertidig forføyning mot uønsket ord/utsagn

Merete Hodne

Advokat Linda Ellefsen Eide

mot

Løgnaslaget v/Dag Schreiner
Løgnaslaget v/Per Inge Torkildsen
Løgnaslaget v/Rune Andersen

Advokat Brynjar Nielsen Meling
Advokat Brynjar Nielsen Meling
Advokat Brynjar Nielsen Meling

KJENNELSE

Saken gjelder begjæring om midlertidig forføyning etter tvisteloven § § 34-1 første ledd bokstav b jf. annet ledd jf. § 34-2. Saksøkers krav er å få fjernet "ordet "nazi-frisør" fra en revy sketsj som kan vise tilbake til henne som person.

Sakens bakgrunn

Saksøker Merete Hodne har i sin begjæring om midlertidig forføyning bedt om at revygruppen Løgnaslaget – som er saksøkt; ved henholdsvis Dag Schreiner, Per Inge Torkildsen og Rune Andersen, fjerner ordet "nazi-frisør" fra enhver sketsj i sin revy forestilling "Løgnasevangeliet" som kan vise tilbake til Merete Hodne.

I et sketsjinnslag i revyen "Løgnasevangeliet", som revygruppen Løgnaslaget har fremført siden siste del av oktober 2016 og helt frem til i dag – hovedsakelig i Stavanger distriktet – men også i Kristiansand distriktet, er det inntatt en sketsj som omhandler Merete Hodne som frisør fra Bryne. Så langt har forestillingen vært gjennomført ca. 50 ganger og det gjenstår kun 6 eller 7, pluss eventuelle ekstra forestillinger.

Sketsjen er avspilt med lyd og levende bildefremvisning (video) i retten, og har følgende tekstinnhold:

(Rune kommer inn med niqab, el. lignede, slik at bare øynene vises)

(Snakker:)

Er det en frisør i salen?

(Synger:)

*Hu klyppe ongar og gamle, damer og menn,
Men eg e muslim så kor ska eg gå hen,
Eg har et håveplagg så bare vise auene,
E eg nødt te å gå te han så klyppe sauene ?*

(Band:)

Ja du e nødt å gå te han så klippe sauene.

(Dag og Per Inge kommer inn og stemmer i koret:)

*Hu e ein kvinnelige hårsåre Nazi-frisør fra Bryne,
Har du håve-plagg der så får du deg ein på tryne
Hu klyppe ikkje folk med hatt eller sjal
Du kan sei hu e syge, men hu ikkje gal,
Bare kvinnelig nazi frisør i fra Bryne.*

Merete Hodne ble først oppmerksom på det hele gjennom venner/bekjente da hun deltok på et julebord i medio desember 2016. Selv om hun da ble noe oppbrakt over å høre at hun ble fremstilt i showet som nazi-frisør fra Bryne, antok hun at det hele dreide seg om en jule-forestilling fra Løgnaslaget og av kortere varighet. Hun foretok seg derfor ikke noe da.

I slutten av januar eller i første del av februar 2017 mottok Merete Hodne en facebook melding fra en person som hadde sett showet, visstnok i Kristiansand, og som var blitt oppbrakt over innslaget. Merete Hodne ble da både lei seg, men også sint. Hun skrev da en kvass melding på sin facebook side om hva hun mente om dette. Hodne forsøkte deretter å kontakte Løgnaslaget per epost og telefon, for å få dem til å stoppe innslaget i showet. Advokater ble deretter kontaktet og det hele ble etterfulgt av dialog mellom disse, uten at det omstridte innslaget ble endret eller fjernet. Allerede den 11.02.2017, men visstnok før advokater var engasjerte, skrev ulike nyhetsmedier om saken, og da om at Merete Hodne ville eventuelt gå til retten for å få stanset ytringen i sketsjen om henne som nazi-frisøren fra Bryne. Det er noe uavklart når og hvordan disse fikk kjennskap til dette.

Etter at det den 14.02.2017 ble sendt prosessvarsel til saksøkte om å inngi begjæring om midlertidig forføyning, fremmet saksøker så en slik begjæring den 17.02.2017, og med en endelig påstand som nevnt ovenfor, riktignok etter at det samme dag ble presisert noe fra den opprinnelige påstanden.

*

Muntlig forhandling om begjæringen ble berammet og avholdt i Stavanger tingrett den 08.02.2017. Saksøker møtte sammen med sin prosessfullmektig og avga partsforklaring. For de saksøkte møtte Per Inge Torkildsen og Dag Schreiner sammen med deres prosessfullmektig, mens det forelå møtefullmakt fra Rune Andersen, som var på ferie utenlands. Torkildsen avga partsforklaring. I tillegg ble det avgitt en vitneforklaring fra Pål M. Kvammen. Øvrig dokumentasjon fremgår av rettsboken.

*

Partenes påstander og påstandsgrunnlag

Saksøker har i hovedsak anført at vilkårene for midlertidig forføyning foreligger jf. tvisteloven § 34-2 jf. § 34-1.

I forhold til kravet, er saksøker utsatt for en ytring og en beskyldning om å være nazi, altså nazist, som både krenker privatlivets fred, men som også er ærekrenkende. Selv om utgangspunktet er ytringsfrihet, har også ytringsfriheten visse begrensninger. I herværende sak er vi over ytringsfrihetens grenser. Krenkelsen om å bli fremstilt som nazi og nazifrisør, er så alvorlig at det gir grunnlag for å kreve erstatning etter skadeserstatningsloven § 3-6, hva gjelder krenking av privatlivets fred, men også etter § 3-6a, for ærekrenkelse. I forhold til skade opplever saksøker også at kunder ikke vil gå til henne som

frisør som følge av det hele. Både henne selv men også hennes familie skades og såres av dette. Hun ønsker ikke å bli fremstilt som nazi, som er synonymt med nazist. Hun tar avstand fra det som nazister og nazismen står for. Hun opplever det som både feilaktig og sterkt krenkende å bli fremstilt for å stå for en slik ideologi som er en aggressiv politisk ideologi som blant annet er basert på rasebasert nasjonalisme og hvor ytterliggående antisemittisme, herunder jødeutryddelsen, er en sentral del. Dette har derfor ingen sammenheng mellom det hun utsettes for sett i forhold til saksøkers egen kritikk av "Muhammedanismen". Muhammedanismen er for øvrig en retning som både støtter nazismen med deres antisemittisme, men forsvarer også legitimiteten av jødeutryddelsen – som nazismen begikk under 2. verdenskrig. Dette er synspunkter saksøker vil bekjempe. Ved sitt revynummer om henne som identifiserbar enkeltperson, opptrer de saksøkte på en ikke-aktverdig og krenkende måte, og uten noe aktverdig formål utover å tjene penger. Saksøker blir hengt ut og krenket som enkeltindivid, til tross for at hun ikke er noen fremtredende samfunnsperson. Hun er heller ikke en offentlig person som skal måtte tåle dette. Selv om nazi frisør brukes, er det ikke tvil om at hun med nazi betegnelsen blir med urette – fremstilt som en nazist i forhold til meninger. Det er hun ikke. Det avgjørende er for øvrig heller ikke hva Løgnaslaget her har ment å si, men derimot hvordan dette oppfattes av både saksøker selv og av andre, her gjennom et stort offentlig publikum.

Hva gjelder sikringsgrunnen, bygger dette på tvisteloven § 34-1 alternativ b, idet midlertidig forføyning er nødvendig for å avverge en vesentlig skade eller ulempe. For hver revyforestilling som spilles, blir skaden større og ytterligere forverret. Ut fra den interesseavveiningen som må foretas etter tvisteloven § 34-1 annet ledd, er det mindre inn- gripende for Løgnaslaget å endre eller fjerne det som gjelder nazi frisør fra Bryne, fremfor den forsterkede skaden som saksøker opplever ved at revyen fortsetter gang på gang, og med stadig større offentlighet. Det er tross alt tale om et stort offentlig publikum, og det er ikke helt avklart hvor mange forestillinger som gjenstår, med eventuelle ekstraprestillinger. At saksøker ikke har reagert før, har sin enkle årsak i at det tok tid før hun ble kjent med innslaget, men også at hun trodde først det var en julerevy av begrenset varighet. Hennes advokat jobber nå med et endelig søksmål i saken.

Saksøker har nedlagt påstand:

1. Løgnaslaget ved Dag Schreiner, Per Inge Torkildsen, Rune Andersen pålegges å fjerne enhver sketsj som kan vise tilbake til Merete Hodne.
2. Merete Hodne tilkjennes sakens omkostninger.

Saksøkte har i hovedsak anført at vilkårene for å få midlertidig forføyning ikke foreligger. Saksøker har ikke noe krav. Løgnaslaget har ikke opptrådt i strid med det som følger av ytringsfriheten som dessuten er vernet av både grunnloven § 100 og Menneskerettighetskonvensjonen § 10. Dette vernet er sterkt. Sketsjen må ses i sammenheng med den settingen det hele er fremført i. I forhold til bruk av satire og humor gjelder det mye videre

grenser for hva en må tåle å høre, særlig for en offentlig person som Merete Hodne, som over lang tid har forfektet et ytterliggående syn – både gjennom sin facebook side, men også gjennom politiske torgmøter og gjennom de ytterliggående politiske organisasjoner og grupper hun er eller har vært en del av. Hun må tåle dette, på samme måte som de som hun selv kritiserer på det sterkeste, også med alvorlige påstander, dette i forhold til sin deltakelse som samfunnsdebattant. Hun må også tåle at hun utsettes for kritikk gjennom bildegjøring og overdrivelser, når hun selv benytter samme virkemidler. Hun er derfor ikke noen enkeltstående privatperson, som rammes. Det må også ses hen til ordet "nazi", som også kan gå på det å være ekstremt røff, tøff og beinhard i væremåten, noe som saksøker også oppfattes for å være, samtidig som hun også har flere holdninger som utvilsomt finnes igjen i nazismen. Ordet nazi er uansett ikke like alvorlig som ordet nazist. Det bør også ses hen til at det ligger som en del av det typiske med nettopp Løgnaslagets revyer, å ha innslag med ulike "brodder" rundt ulike samfunnsspørsmål, men også gi brodd mot sentrale samfunns personer, og hvor dessuten både pietisme, diskriminering mv., men også hvor intoleranse, har fått gjennomgå.

Hva gjelder sikringsgrunn, burde saksøker ha reagert for lenge siden. Hun har ikke handlet i tide og hun har heller ikke ennå tatt ut søksmål om hovedkravet.

Saksøkte har nedlagt påstand:

1. Løgnaslaget v/Dag Schreiner, Per Inge Torkildsen og Rune Andersen, frifinnes.
2. Merete Hodne erstatter saksomkostningene til Løgnaslaget v/Dag Schreiner, Per Inge Torkelen og Rune Andersen.

*

Rettens bemerkninger:

Kravene for å få midlertidig forføyning

Saksøker Merete Hodne har i sin begjæring om midlertidig forføyning bedt om at revygruppen Løgnaslaget ("saksøkte") fjerner ordet "nazi-frisør" fra enhver skjets i sin revy forestillingen "Løgnasevangeliet", som kan vise tilbake til Merete Hodne.

Begjæringen er utformet i samsvar med tvisteloven § 34-3 første ledd som generelt slår fast at en midlertidig forføyning kan gå ut på at saksøkte kan pålegges å unnlåte eller å foreta handlinger.

For at begjæringen skal gis medhold, må saksøker ha et krav mot "Løgnaslaget" som forføyningen er egnet til å sikre jf. tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav a, eller som forføyningen kan tjene som en midlertidig ordning for i tvisten om kravet jf. tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav b. Begjæringen er begrunnet i det sistnevnte alternativ, jf. nedenfor om sikringsgrunn.

I herværende sak omhandler kravet at det foreligger en erstatningsbetingende krenkelse av saksøker. Hun har vist til at hun blir utsatt for en krenkelse av privatlivets fred, men uansett at hun blir utsatt for en ærekrenkelse, slik som tidligere endog var straffbart etter gjerningsinnholdet i straffeloven av 1902 §§ 246 og 247, men som nå er videreført kun med en erstatningssanksjon gjennom skadeserstatningsloven § 3-6 a. Hun har også vist straffeloven av 2005 §§ 266 og 267. På den bakgrunn har hun for kravets del begrunnet dette i både skadeserstatningsloven § 3-6 og § 3-6a.

For å få midlertidig forføyning må det i tillegg foreligge en sannsynliggjort sikringsgrunn som gjør det nødvendig med en avgjørelse om det nevnte nå, fremfor å avvente en rettslig og ordinær prøving av kravet etter de alminnelige regler.

Det følger av tvisteloven § 34-2 første ledd at rettighetshaverne må sannsynlighetsgjøre så vel krav som sikringsgrunnen. Det følger dernest av tvisteloven § 34-1 annet ledd at en forføyning er betinget av at de ulemper Løgnaslaget blir påført ved forføyningen, ikke står i et åpenbart misforhold til den interesse saksøker har i at forføyningen besluttes.

Basert på retten gjennomgang av både begjæringen og tilsvaret, samt det øvrige skriftlige som er presentert i saken, og dernest gjennom det som er presentert av bevis av partene under den muntlige forhandlingen i retten, har retten kommet til at det *ikke* foreligger sikringsgrunn for å få medhold i sin begjæring om midlertidig forføyning. Retten vil nedenfor begrunne dette nærmere. Ettersom mye av hovedfokus og bevisførselen har knyttet seg til selve kravet i saken, finner retten det riktig å også knytte noen merknader om jussen rundt dette, også for å sikre at den har drøftet alle rettslige spørsmål som saken reiser, men uten at det er nødvendig å måtte forme noen konklusjon i forhold til kravet.

Kravet i saken

Tingretten vil først knytte noe merknader til det grunnleggende kravet som saksøker bygger begjæringen på.

Saksøker har her vist til at det er tale om en overtredelse av straffeloven (2005) § 266 og § 267, som rammer henholdsvis skremmende og plagsom opptreden – samt krenkelse av privatlivets fred. Saksøker har også anført at det er tale om utsagn og betegnelse – som er både feilaktig og krenkende i forhold til henne som privatperson, altså det som normalt betegnes som ærekrenkende, og da med en form som inntil nylig også var straffbar etter gjerningsbeskrivelsen i straffeloven av 1902 § 246 eller § 247, selv om dette ikke er videreført i den nye straffeloven (2005).

Når det gjelder spørsmålet om saksøker her blir eller har blitt utsatt for en krenkelse som kan danne grunnlag for noe krav, her gjennom skadeserstatning, beror dette ført og fremst på om vilkårene i loven for å ilegge dette foreligger. Det er vist til både skadeserstatningsloven § 3-6 som gjelder "*krenking av privatlivets fred*" og har et slikt innhold:

Den som har krenket privatlivets fred, skal, såfremt han har utvist uaktsomhet eller vilkårene for straff er oppfylt, yte erstatning for den lidte skade og slik erstatning for tap i fremtidig erverv som retten under hensyn til den utviste skyld og forholdene ellers finner rimelig. Han kan også pålegges å betale slik erstatning (oppreisning) for skade av ikke-økonomisk art som retten finner rimelig. I dom som går ut på straff, kan retten pålegge domfelte å betale til fornærmede et beløp til kunngjøring av dommen.

Ansaret etter første ledd omfatter ikke den som bare har deltatt ved teknisk fremstilling eller formidling av ytringen.

Er noen som har handlet i tjenesten til en eier eller utgiver av et massemedium ansvarlig etter første ledd, hefter også eieren eller utgiveren for erstatningen. Det samme gjelder oppreisning, med mindre retten av særlige grunner fritar dem. Eieren eller utgiveren kan også pålegges slik ytterligere oppreisning som retten i forhold til dem finner rimelig.

Og det er dernest vist til skadeserstatningsloven § 3-6a, som omhandler "erstatning for ærekrenkelser" og lyder slik;

Den som uaktsomt har satt frem en ytring som er egnet til å krenke en annens ærefølelse eller omdømme, skal yte erstatning for den lidte skade og slik erstatning for tap i fremtidig erverv som retten ut fra den utviste skyld og forholdene ellers finner rimelig. Han kan også pålegges å betale slik erstatning (oppreisning) for skade av ikke-økonomisk art som retten finner rimelig. Dersom den krenkede døde mindre enn 15 år før krenkelsen etter første ledd fant sted, kan krav om oppreisning settes frem av hans nærmeste.

En ærekrenkende ytring medfører ikke ansvar etter første ledd dersom den anses berettiget etter en avveining av de hensyn som begrunner ytringsfrihet. Ved denne vurderingen skal det særlig legges vekt på om ytringen hviler på et fyldestgjørende faktisk grunnlag, på ytringens grad av krenkelse, og om hensynet til den krenkede er tilfredsstillende ivaretatt ved for eksempel adgang til imøtegåelse, om allmenne interesser eller andre gode grunner tilsa at den ble satt frem, og om ytreren har vært i aktsom god tro med hensyn til de momenter som kan gjøre ytringen berettiget.

Reglene i § 3-6 annet og tredje ledd gjelder tilsvarende.

Slik retten oppfatter hovedanførslene fra saksøker og hennes forklaring, er det først og fremst det som omhandler hennes æresfølelse og omdømme rundt det å bli betegnet som nazi frisør, som kravet hovedsakelig bygger på. I så måte er det da kravet etter skadeserstatningsloven § 3-6a som er mest aktuelt å kommentere, selv om retten ser at dette også kan medføre store konsekvenser for hennes privatliv.

Etter skadeserstatningsloven § 3-6a første ledd, kreves at noen har "krenket en annens ærefølelse eller omdømme". Bestemmelsen angir også spesifikt hvilke momenter som det "skal særlig legges vekt på", uten at disse momenter er uttømmende for hva som kan vektlegges.

Det er ikke rettslig tvil om at ord og utsagn som faller inn under gjerningsinnholdet i de gamle straffebestemmelser (§ 246 og § 247), vil kunne rammes av skadeserstatningsloven § 3-6a, og således medføre et erstatningsansvar. Det er også for lengst slått fast i rettspraksis, at det er et vilkår her at utsagn som ligger til grunn for kravet, må være *rettstridig*. Dette fulgte uttrykkelig av den gamle straffeloven (1902) § 246 (vernet om æresfølelsen), men kan nok også utledes av den gamle straffeloven § 249 annet ledd, hvoretter også sanne beskyldninger (i omdømmet jf. § 247) kunne medføre straff. Begrepet rettsstridig har samme innhold i forhold til krav om skadeserstatning, som det tidligere hadde i forhold til straff. Slik var også forståelsen tidligere, jf. Rt-2003-1190. Retten kan heller ikke se at dette endret med den nye straffeloven, selv om gjerningsinnholdet i straffeloven av 1902 § 246 eller § 247, ikke lenger er videreført i den nye straffeloven. Tidligere rettspraksis om ærekrenkende utsagn og uttalelser, har derfor fremdeles relevans.

Det sentrale blir å foreta en tolkning av ytringen, og vurdere om den er rettsstridig.

Med rettsstridig menes ifølge motivene til den tidligere straffeloven § 247 at det avgjørende er om ytringen "*under de konkrete forhold etter den alminnelige oppfatning i samfunnet er utilbørlig eller ikke*" jf. Ot.prp. nr. 37 (1938) s. 3. Utilbørlig er et ganske sterkt uttrykk. Et forhold kan være kritikkverdig, uten at det derved er så grovt at det er utilbørlig. Ved avgjørelsen av om et utsagn er utilbørlig, kommer hensynet til ytringsfriheten – prinsippet i Grunnloven § 100 og den Europeiske menneskerettighets konvensjon (EMK) artikkel 10 – inn som viktige rammer. Basert på det som her er sagt så langt om rettsstridsvurderingen, ligger det også at det da inngår skjønsmessige forhold i denne vurderingen.

Idømmelse av oppreisning og erstatning, regnes klart som et inngrep i ytringsfriheten etter EMK artikkel 10. Idet regler i EMK inngår som ledd i rettsstridsvurderingen, innebærer det også at både den Europeiske Menneskerettighetsdomstolens' (EMD) og Høyesteretts' praksis – i tilknytning til dette spørsmål, er de primære rettskilder når man skal ta stilling til hvilke ærekrenkende utsagn som er omfattet av ytringsfriheten, jf. EMK artikkel 10 og menneskerettsloven § 2 nr. 1, jf. § 3.

EMK artikkel 10 nr. 1 fastslår at "*everyone has the right to freedom of expression*". Etter artikkel 10 nr. 2 kan statene begrense denne retten for å beskytte "*the reputation or rights of others*". Dersom inngrepet skal være konvensjonsmessig, må det være foreskrevet i lov, og være nødvendig i et demokratisk samfunn, jf. Ot.prp. nr. 22 (2008-2009 side 161, og Rt-2005-1677 avsnitt 63. Det trenger ikke nødvendigvis være foreskrevet i selve straffeloven, idet også ansvar etter skadeserstatningsloven er tilstrekkelig. Høyesterett har dessuten i Rt-1952-1217 ("to mistenkelige personer") lagt til grunn at det som er i strid med "*det alminnelige rettsvern for personligheten*", selv om dette ikke er nedfelt i en uttrykkelig lov, kan statuere behov for inngrep i ytringsfriheten.

Ikke bare ytringsfriheten er vernet av EMK. Etter EMK artikkel 8 er også den enkeltes ære vernet. Disse to menneskerettighetene må derfor balanseres mot hverandre jf. dommen Delfi mot Estland av 10. oktober 2013 [EMD 2009-64569] avsnitt 81:

"When examining whether there is a need for an interference with freedom of expression in a democratic society in the interests of the 'protection of the reputation or rights of others', the Court may be required to ascertain whether the domestic authorities have struck a fair balance when protecting two values guaranteed by the Convention which may come into conflict with each other in certain cases, namely on the one hand freedom of expression protected by article 10, and on the other the right to respect for private life enshrined in article 8" [...].

At det må foretas en interesseavveining av kryssende hensyn, for å vurdere spørsmålet om en ærekrenkelse er rettmessig eller rettsstridig, er også den gjeldede lære etter norsk rett jf. H.J. Mæland; "Ærekrenkelser" (1986 doktoravhandling) s. 381-382. I Rt-2003-928 (Tønsberg Blad) har Høyesterett uttalt seg om hvilke momenter som er relevante i rettsstridsvurderingen (avsnitt 44), selv om mange av disse er sammenfallende med det som skadeserstatningsloven § 3-6 a viser til. Dommen er avsagt under dissens (4-1), men det var ikke uenighet om de generelle kriteriene. På vegne av flertallet uttaler førstvoterende:

"... ved den konkrete avveiningen må foretas en vurdering etter flere kriterier. Av disse finner jeg grunn til å fremheve graden av allmenn interesse, beskyldningens karakter, derunder om beskyldningen klassifiseres som 'value judgment' eller 'factual statement', om den retter seg mot offentlig person eller privatperson, samt graden av aktsomhet, derunder om og eventuelt i hvilken utstrekning media på publiseringstidspunktet hadde holdepunkter i faktum for at påstanden var sann. Generelt vil ytringen ha et sterkt vern dersom den gjelder forhold av allmenn interesse, verdivurderinger, videreformidling, offentlig person, og det foreligger sterke holdepunkter for at påstanden var sann. Motsatt: Gjelder saken beskjeden allmenn interesse, faktapåstander, egen fremsettelse, privatperson, og det foreligger svake holdepunkter for at påstanden var sann, har ytringen et mindre sterkt vern."

Dommen ble påklaget til EMD som ved dom 1. mars 2007 kom til at den innebar en krenkelse av EMK artikkel 10 nr. 1. EMD hadde imidlertid ingen innvendinger mot de vurderingskriterier Høyesterett hadde oppstilt.

Det klare utgangspunktet er at inngrep i ytringsfriheten krever sterke grunner.

Den foreliggende sak gjelder utsagn og betegnelser som etter rettens syn utvilsomt retter seg mot Merete Hodne som person, og hvor hun betegnes som "nazi frisør". Hvorvidt ordet nazi her kan tillegges noen annen og mildere betydning – enn å være en forkortet versjon av ordet nazist, er i utgangspunktet diskutabelt. Retten viser til at dette ofte benyttes med henvisning til det å være nazist – men også til nazismen, typisk; nazi Tyskland, nazi leder, nazi propaganda, men nylig også gjennom oppslag i media om nazi enker og deres skjebne etter krigen, og med klar mening om at de var gift med nazister. Med retten ser at det

finnes også tilfeller hvor "nazi" blir benyttet mer som et skjellsuttrykk for en spesiell opptreden og væremåte i forhold til å omtale noe eller noen – negativt, men uten det det betyr at avsender (dvs. ytreren) er like gjennomtenkt og bevisst på om det også menes at mottakeren (dvs. den som rammes) derav er nazist i ordets rette forstand. Problemet er at ordet kan ha en dobbeltbetydning, uten at det alltid er lett å vite for mottaker og omverden om hva som menes. Det anses i alle tilfeller som et svært negativt ord – med klare og direkte assosiasjoner med det å være nazist eller opptre som en nazist, i hvert fall i forhold til bestemte områder. Betydningen av ordet vil riktignok også avhenge av hvem det konkret rettes mot, men selvsagt også av den konkrete settingen, jf. Rt-1984-1160 (nedenfor).

Uten at retten finner behov for å foreta noen eksakt klarlegging av dette, utover å påpeke at ordet er svært negativt, og kan lett assosieres med det å være eller opptre på enkelte områder som en nazist, vil retten ta med at i EMDs praksis, skilles det mellom faktapåstander og verdivurderinger, jf. Lingens mot Østerrike av 8. juli 1986 [EMD-1982-9815] avsnitt 46. I dom 26. november 2013 om Blaja News mot Polen [EMD-2010-59545] oppsummeres denne praksis slik i avsnitt 52:

"In its practice the Court has distinguished between statements of facts and value judgments. While the existence of facts can be demonstrated, the truth of value judgments is not susceptible of proof. Where a statement amounts to a value judgment, the proportionality of the interference may depend on whether or not there exists a sufficient factual basis for the impugned statement, since even a value judgment may be excessive if it has no factual basis to support it ... The more serious such an allegation, the more solid the factual basis has to be..".

Det som fremkommer her, er helt i tråd med norsk rettspraksis, jf. blant annet Rt-2002-764 ("Nordlandsposten"). I den dommen som riktignok omhandlet påstander i en avis, er det uttalt at det kan være glidende overganger mellom faktiske påstander og verdivurderinger, og at kravet til bevismessig belegg vil avhenge av grovheten av beskyldningen og graden av verdivurderinger. Jo mer konkret og presis beskyldningen er, desto mer må kreves av faktisk belegg. Verdivurderinger nyter gjennomgående et sterkere vern enn faktapåstander. Grensen mellom verdivurderinger og faktiske utsagn, er imidlertid ikke klar, selv om skillet får betydning for hva det skal føres bevis for – dvs. faktumbeskyldningens innhold, eller det faktiske grunnlaget for en verdivurdering, jf. oppsummeringen av EMDs' praksis i Ot-prp. nr. 22 (2008-2009) s. 161.

Beskyldningen i herværende sak som peker hen til at Hodne er en "nazi frisør" – er nok slik retten ser det, mer en verdivurdering, selv om det også inneholder elementer av faktisk karakter. Retten antar det er en konkret grunn til at hun betegnes som nazi, og ikke kun som f.eks. rasist. Til dette opplever ikke retten at det ble gitt noe entydig svar fra de saksøkte. Retten viser her til at Torkildsen er klar på at han ikke ville benyttet ordet nazist eller nazist frisøren fra Bryne, da dette for hans del gir et noe annet meningsinnhold. Samtidig bekreftes det at Torkildsen også mener at Hodne har meninger i denne retningen,

noe som da også gjenspeiles med nazi frisør ordet. Han mener samtidig at hun også er "nazi" i den andre betydningen ved at hun er tøff og hard i sin opptreden. Det er selvsagt et spørsmål om betegnelsen "nazi frisør" nødvendigvis "*er egnet til*" å forstås så mildt som han – og eventuelt Løgnslaget har ment, og ikke også slik at det som hun står for – er å likestille med en nazist. Retten vil her likevel bemerke at straffeloven av 1902 § 247 la avgjørende vekt på hva ytringen var "*egnet til*" å gjøre av skade, og retten kan ikke se at denne forståelsen er bortfalt, selv om den rettslige vurderingen nå skal basere seg på skadeserstatningslovens regler. På den andre side vil også dette være en vanskelig vurdering, rettslig sett, se Rt-1984-1160 hvor bl.a. uttrykket "*schizofrene kvinnfolk*" og "*undermåler*" var temaer, og hvor det ifølge Høyesterett også der – måtte ses hen til den sammenheng uttrykkene var brukt.

Som retten har nevnt ovenfor, er det etter EMDs' praksis ikke slik at beskyldninger som klassifiseres som verdivurderinger, ubetinget vernes av ytringsfriheten. Når utsagnene som her, inneholder klare elementer av faktisk karakter, må "*kravet til faktisk bevismessig belegg for krenkende utsagn avhenge – foruten av grovheten av beskyldningene – av graden av verdivurderinger i disse*", jf. Rt-2002-764 (Nordlandsposten) side 775. Jo mer konkrete og presise beskyldningene er, desto mer må kreves av objektivt faktisk belegg.

I tilfellet i Rt-2002-764, som også omhandlet utsagn fra en avis, gikk Dagbladets beskyldning ut på at ambulanspersonellets behandling, var rasistisk motivert i forhold til å hjelpe en skadet mann med somalisk bakgrunn i Sofienberg parken i Oslo. Dette var en konkret beskyldning med et temmelig presist innhold. Selv om retten i den saken la til grunn at Dagbladet hadde tilstrekkelig faktisk grunnlag for å referere vitners rasismebeskyldinger, som de så trykket, så hadde avisen også en egen kommentar artikkel samt lederartikkel, hvor avisen selv konkluderte med at ambulanspersonellet hadde opptrådt rasistisk motivert. Selv om det på bakgrunn av den aktuelle hendelsen i Sofienbergparken ble reist en offentlig debatt om skjult rasisme i helsevesenet, og hvor også en rekke politikere deltok, mente Høyesterett at rasisme beskyldningene som ble fremsatt mot ambulans sjåførene i kommentarartiklene 11. august 2007 og i lederartikkelen 14. august, endog uten at disse ble navngitt, representerte en alvorlig beskyldning med et presist innhold som ikke hadde holdepunkter i objektive fakta. Avisen kunne da ikke anses å ha vært i god tro ved publiseringen av disse. På den bakgrunn ble avisen dømt til erstatning overfor den ene av ambulansesjåførene som reiste sak mot avisen. Den sistnevnte saken adskiller seg riktignok fra herværende sak på flere områder, også fordi vår sak gjelder en humorrevy, men er likevel også på noen områder sammenlignbar i forhold til beskyldninger av en slik type/karakter. Den nevnte saken gjaldt riktignok offentlige tjenestemenns handlinger, noe som Høyesterett mente tilsa at en ambulansesjåfør må tåle mer enn en privatperson. Men vedkommende hadde en underordnet stilling, og rammene for kritikk av ham kan ikke være like vide som for eksempelvis ved kritikk av politikere. I den nevnte avgjørelsen viste Høyesterett også til at beskyldningene ble gjentatt flere ganger, og sto ikke i forhold til de feilene som ble begått. De samme elementer vil også komme inn i herværende sak, hva gjelder saksøkers krav i saken. Det ble også vist til at

beskyldningene ble heller ikke ansett som et nødvendig element for å fremme den aktuelle debatten i den saken.

I herværende sak er det som nevnt også tale om beskyldninger som er rettet mot en identifisert enkeltperson. Selv om det er opplyst at hun tidligere har vært med i ulike grupper som nok politisk ligger på den ytterliggående høyresiden i norsk politikk, er det kun personen Merete Hodne som utsettes for beskyldningen "nazi frisør" fra Bryne. Hun er heller ikke politiker og retten kan heller ikke se at hun kan anses som noen fremtredende eller ledende person i samfunnslivet, eller innehar noen fremtredende eller ledende samfunnsfunksjon. Hun synes heller ikke lenger å ha noen tilknytning til de politiske grupper som hun tidligere assosierte seg med.

Saksøkte har riktignok anført at det hele må ses i lys av at det er tale om en humorrevy hvor både satire og ironi benyttes, og at utsagn da blir satt på spissen, og må derfor ikke tas bokstavelig. Også i så måte blir nok betydningen av "nazi" og "nazifrisør" sentralt, jf. ovenfor, men retten vil her minne om at både avsender og mottaker kan ha ulike oppfatninger av dette, men også allmennheten.

Retten er enig i at dette sistnevnte med at det er tale om revyshow, hvor satire og ironi, men også overdrivelser normalt inngår, blir sentralt i forhold til rettsstridsvurderingen, herunder om saksøker må finne seg i den beskyldning som her gjennom sang, er rettet mot henne. Retten er også enig i at det skal svært mye til for at utsagn og betegnelser som fremkommer i en humorrevy, kan anses som ærekrenkende. På den annen side mener retten at det også vil være grenser for hva som vil være rettsstridig i slike sammenhenger. De samme momenter som fremgår i det ovennevnte om hvilke momenter som vil være av betydning i rettsstridsvurderingen, jf. Rt-2003-928, vil også her være sentrale. Også ved revyer, hvor satire, ironi og humor benyttes, er det tale om fremføringer av beskyldninger for et stort publikum. En beskyldning i så henseende kan da være vel så sårende, og med store skadevirkninger, som om det til sammenligning fremgikk i en avis kommentar eller fra avisens lederartikkel. Det at det benyttes sammen med humor, slår begge veier. En slik beskyldning som her, vil det normalt være svært vanskelig å kunne forsvare seg imot. Dette siste blir særlig fremtredende når beskyldningen og harseleringen retter seg mot en enkeltperson, som heller ikke er en høytstående eller fremtredende person i samfunnslivet, og ei heller representerer verken makt- eller myndighetspersoner, verken direkte eller indirekte. I så måte kan angrepet fra scenen, selv om det skjer gjennom ironi og satire, lett bli til en offentlig uthengning og få mer preg av mobbehumor mot en enkeltperson, og kan da bli både sårende og skadegjørende. Disse hensyn tilsier etter rettens mening at det må gå en viss grense for hva som vil være rettsstridig – også i slike tilfeller.

Et moment som også vil ha sentral betydning i denne vurderingen, er spørsmålet om Merete Hodne kan anses som en offentlig person, og at det derfor er større grunn til at hun må tåle dette. Basert på et noe personlig subjektivt avslutningsinnlegg i retten fra saksøktes' prosessfullmektig, ser retten at noen personer kan også være tilbøyelige til å mene at hun som enkeltperson fortjener å bli uthengt som nazi, og da også med et

meningsinnhold lik nazist, sett i lys av det hun står for og mener. Retten oppfattet likevel Torkildsen, som forklarte seg på vegne av de saksøkte, som noe mer moderat her. Retten har riktignok fått med seg at Merete Hodne har vært i medias søkelys over flere måneder etter at hun nektet en kvinne ikledd hijab til sin frisørsalong på Bryne. Dette ble hun anmeldt for, og har medført at hun av politiet ble ilagt et forelegg for å ha utøvd diskriminering som frisør på grunn av religion og livssyn. Hun nektet imidlertid å vedta forelegget. Saken om nettopp dette forelegget, har foranlediget stor interesse og skriverier fra media om henne, men også om hennes meninger. Slik retten ser det, er antakeligvis dette også den overhengende grunnen til at Hodne har eventuelt blitt til en offentlig person, frivillig eller ikke. Men ut fra det opplyste, har hun også, sammen med den andre part, deltatt i politiske debatter i kjølvannet av dette, men også hatt flere innlegg med relativt ytterliggående politiske innhold på sin facebook side, uten at noen nevneverdig dokumentasjon om dette har vært fremlagt som bevis for retten. Retten er derimot ikke enig i saksøktes prosessfullmektig i at det å ha en facebook side med offentlig profil, og ytre seg der politisk, er det samme som å være en offentlig person. Retten reiser også spørsmål til om mange i Norge ville ha hørt om Merete Hodne – uten foreleggsaken og den forutgående anmeldelsen. I den grad saksøker kan anses som er offentlig person, er hun nok blitt det på grunn av den nevnte foreleggsaken og i kjølvannet av dette, samtidig som retten vil også understreke at saken om straffeskyld i den saken, er ennå ikke rettskraftig avgjort. Hvorvidt det da er hennes facebook aktiviteter, torgmøter og ikke minst hennes politiske aktivitet – i tillegg til dette nevnte, som har gjort henne til en offentlig person, og som gjør at hun da også må tåle dette, er derimot et åpent spørsmål som retten ikke finner behov for å måtte konkludere på, jf. nedenfor.

Retten vil likevel rent generelt bemerke at det å bli beskyldt for å være nazi eller nazi frisør, er objektivt sett en alvorlig beskyldning. Retten fastholder dette selv om retten ser at bakgrunnen for det hele ligger i både foreleggsaken og det hun har gitt uttrykk for av ytterliggående meninger, som høyst sannsynlig strider mot det som mange personer mener. Dette siste har som allerede nevnt ikke vært gjenstand for nevneverdig bevisførsel i saken, i hvert fall ikke gjennom dokumentasjon. Men dette er heller ikke avgjørende for konklusjonen i herværende sak som knytter seg til en begjæring om midlertidig forføyning.

Retten vil likevel avslutningsvis bemerke at det som nazismen representerer i et historisk perspektiv, særlig på bakgrunn i hva dets idegrunnlag har forårsaket over tid, både hva gjelder masseutryddelsen av jøder jf. Holocaust, drap og forfølgelse av uskyldige i politisk øyemed, men også i forhold til de mange liv og familier som ble ødelagt i kjølvannet av nazismen – både gjennom okkupasjonen her i landet – men også gjennom en brutal verdenskrig, gjør at det fremdeles representerer en alvorlig beskyldning å bli – betegnet eller assosiert med det å være nazist, men dette kan også gjelde nazi, selv om dette skjer i regi av et humorshow og revy. Retten vil også legge til at nazismen fremdeles etterlater seg arr og sår hos mange personer i Norge, også den dag i dag. Dette gjelder både fra gjenlevende som opplevde den selv på kroppen, men også fra etterkommere som har sett hva dette gjorde med foreldre, søsken, familiemedlemmer og venner mv., og som i løpet av okkupasjonen var ofre for nazismens brutalitet og konsekvenser. Retten antar at det vil

være en alminnelig oppfatning om at en eldre person som selv har opplevd nazismens grusomheter, ville følt det svært krenkende å bli kalt for nazist, men også nazi, også i et humorshow, noe som gjør at begrepet er høyst egnet til å være mer krenkende og nedsettende enn avsender egentlig hadde i tankene.

Basert på det ovennevnte mener retten at beskyldningen mot Merete Hodne om å være en nazifrisør, selv om det her skjer gjennom sang og et humorshow med både satire og ironi, kan være egnet til å skade henne. I så måte mener retten at ytringen i herværende sak, særlig siden det er rettet mot henne som enkeltperson, men også ved at hun vanskelig kan anses som noen fremtredende eller ledende samfunnsperson, jf. foran, fremstår som både uheldig, men også som lite skjønnsom. Retten kan derfor forstå at nazi betegnelsen i herværende sak er egnet til at hun også blant det store publikum, kan assosieres for å ha nazistiske meninger – og endog nazist, noe som etter rettens syn; i hvert fall hvis det er uriktig, kan da selvsagt oppleves som så vel sårende og krenkende på omdømmet.

I forhold til spørsmålet om Løgnaslaget har opptrådt rettsstridig, eller ikke, altså om kravet i saken, velger retten å begrense seg til det ovennevnte. Retten finner ikke behov for å måtte konkludere på om saksøker har sannsynliggjort et krav eller ikke. For selv om retten i det ovennevnte her har trukket opp flere av de relevante momenter som saksøkers' eventuelle krav må basere seg på, mener retten at saksøker uansett *ikke* kan gis medhold i at retten kan pålegge Løgnaslaget å fjerne ordet "nazi-frisør" fra sin pågående forestilling. Dette har som nevnt sin bakgrunn i at retten ikke kan se at saksøker har sannsynliggjort noen sikringsgrunn, noe som er et sentralt tilleggsvilkår, for å gis midlertidig forføyning.

Kravet til en sannsynliggjort sikringsgrunn

Selv om saksøker skulle sannsynliggjøre at hun har et krav, kan ikke retten se at vilkårene om sikringsgrunn foreligger; for å ilegge Løgnaslaget et forbud mot fortsatt å kunne benytte "nazifrisør" i sitt humorshow. I dette ligger det at retten ikke kan se at *"det finnes nødvendig for å få en midlertidig ordning i et omtvistet rettsforhold – for å avverge vesentlig skade eller ulempe"* jf. tvisteloven § 34-b jf. § 34-2 første ledd. Dette er derimot ikke det samme som at retten godkjenner ytringen som rettmessig, jf. ovenfor.

Etter rettens syn, fremstår skaden som saksøker baserer sitt krav på, her erstatning jf. skadeserstatningsloven § 3-6a (eller etter § 3-6), allerede å være påført henne. Det er opplyst at Løgnaslaget har allerede hatt over 50 forestillinger med sitt revyshow "Løgnasevangeliet", og hvor den omstridte ytringen er brukt. Det gjenstår ca. 6 eller 7 show igjen, eventuelt med tillegg av noen ekstraforestillinger. Idet ytringen er fremsatt offentlig, og med stort publikum, har ytringen også blitt offentlig i media, også fordi saksøker har varslet at hun ville kreve "nazifrisør" betegnelsen stanset. Offentliggjøringen har ikke blitt mindre av herværende sak. Saksøkte har her anført at hun selv er da ansvarlig for offentliggjøringen av ytringen gjennom media, ved at hun offentlig – i hvert fall gjennom sin facebook side, varslet at hun ville reise rettslig krav for å stoppe ytringen.

Retten mener det er av svært underordnet betydning å spekulere i om det var dette – eller om også det at "nazi frisør" betegnelsen ble brukt i humorshowet – som er årsak til den store medieomtale. Sannsynligvis er det en kombinasjon av begge forhold. Retten vil også bemerke at det ikke bare er saksøker som har uttalt seg i media om saken. Det blir da noe søkt å tillegge saksøker all skyld for at denne saken har medført media oppslag. Det er uansett tale om en ytring og en betegnelse som har skjedd i en offentlig forestilling – og overfor et stort publikum, og da blir media omtalen like mye en konsekvens av begge deler.

Selv om retten viser til at skaden allerede har skjedd, ser retten at det selvsagt kan reises spørsmål til om saksøker da skal måtte tåle mer skade av det som *kan* være rettstridig. Til dette vil retten først vise til at tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav b) gir kun grunnlag for å stanse noe for å avverge en "*vesentlig*" skade eller ulempe – gjennom det som saksøker opplever som den rettstridige handlingen. Selv om saksøker vil kunne oppleve at nye revyshow hvor "nazi frisør" gjentas, vil fortsatt være sårende og krenkende for henne, og således representere en ytterligere skade, er likevel den vesentligste del av skaden allerede inntruffet, både gjennom de mange show som har vært, men også gjennom media omtalen som saken har fått, og hvor det også der er referert til at hun betegnes som "nazi frisør". Retten vil i forlengelsen av dette påpeke at dersom en senere prøving av kravet skulle konkludere med at hun har blitt utsatt for en rettstridig beskyldning, vil hun uansett har mulighet for å kreve erstatning etter skadeserstatningsloven § 3-6a eller evt. § 3-6. Dette kravet vil ikke bli nevneverdig forrykket eller eliminert av om ordet nazi frisør fra Bryne ikke pålegges fjernet i de gjenstående show.

Som et ytterligere tillegg til dette sistnevnte, vil retten også bemerke at det spesifikt er ordet "nazi" som er problematisk, ikke nødvendigvis ordet frisør. En fjerning av delen "nazi" – i ordet nazifrisør, vil neppe hjelpe saksøker. Dersom Løgnaslaget fortsetter showet uten denne del, og omtaler henne i sangen som "---- frisør", enten ved at dette gjøres gjennom delvis stillhet, tralling, nynning eller med annen lyd – foran frisør delen, vil det fremdeles ikke være tvil hos publikum om hva den fjernede del refererer til. I så måte vil ikke saksøker være nevneverdig hjulpet med et pålegg fra retten om at ordet "nazi" tas bort, ei heller ved at hele "nazifrisør" tas bort og erstattes med det nevnte. Torkildsen har i retten også illustrert en annen eventuell måte å omgå det hele på hvis nazifrisør ordet tas bort, men uten at retten velger å kommentere dette nærmere. I forhold til den ovenfor nevnte vurderingen her, viser retten også til at en midlertidig forføyning kan ikke besluttes dersom den skade eller ulempe som saksøkte blir påført står i åpenbart misforhold til den interesse saksøker har i at forføyning blir besluttet, jf. tvisteloven § 34-1. Denne avveining tilsier da også ut fra det ovennevnte, at saksøkers begjæring, ikke kan tas tilfølge.

Saksøkers begjæring om midlertidig forføyning blir å forkaste.

Saksomkostninger

Saksøker har ikke fått medhold i sitt krav på å få midlertidig forføyning. Det følger av tvisteloven § 32-2 jf. § 20-2 første ledd at saksøker skal i hovedregelen dekke saksøktes saksomkostninger. Sistnevnte kan imidlertid helt eller delvis fritas dette hvis "*tungtveiende grunner gjør dette rimelig*" jf. tvisteloven § 20-2 tredje ledd.

Etter rettens syn foreligger det her tungtveiende grunner som gjør det rimelig å ikke tilkjenne saksomkostninger. Retten viser til drøftelsen over i forhold til selve kravet. Hvorvidt grensen for ytringsfrihet i herværende sak er overtrådt eller ikke, beror på en konkret vurdering hvor også flere skjønnsmessige forhold kan virke inn. De momenter som det er redegjort for ovenfor, indikerer også at det rettslige spørsmålet, ikke er like åpenbart. Det foreligger heller ikke nevneverdig rettspraksis som gir direkte veiledning på spørsmålet som er til vurdering i herværende sak. Det som har blitt presentert fra partene v/prosessfullmektigene om dette, har også vært begrenset. Disse forhold må etter rettens syn tillegges avgjørende vekt i forhold til omkostningsspørsmålet. Det er da rimelig at saksomkostninger ikke tilkjennes her. På den bakgrunn mener retten at hver av partene må bære sine egne saksomkostninger.

SLUTNING:

1. Begjæringen om midlertidig forføyning i sak 17-030175TVI-STAV forkastes.
2. Hver av partene bærer sine saksomkostninger.

Retten hevet.

Magne R. Mæland

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten. Ankefristen avbrytes av rettsferien. Rettsferie er følgende: Rettsferiene varer fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag, fra og med 1. juli til og med 15. august og fra og med 24. desember til og med 3. januar, jf. domstoloven § 140.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegenstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegenstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankeinstansen
 - navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
 - hvilken avgjørelse som ankes
 - om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
 - det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
 - de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
 - den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
 - de bevisene som vil bli ført
 - grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
 - den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken
-

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten. Ankefristen avbrytes av rettsferien. Rettsferie er følgende: Rettsferiene varer fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag, fra og med 1. juli til og med 15. august og fra og med 24. desember til og med 3. januar, jf. domstoloven § 140.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegenstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegenstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankeinstansen
 - navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
 - hvilken avgjørelse som ankes
 - om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
 - det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
 - de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
 - den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
 - de bevisene som vil bli ført
 - grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
 - den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken
-

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.
